

LÆSEKULTUR SVENDBORG – BOGEN GROR

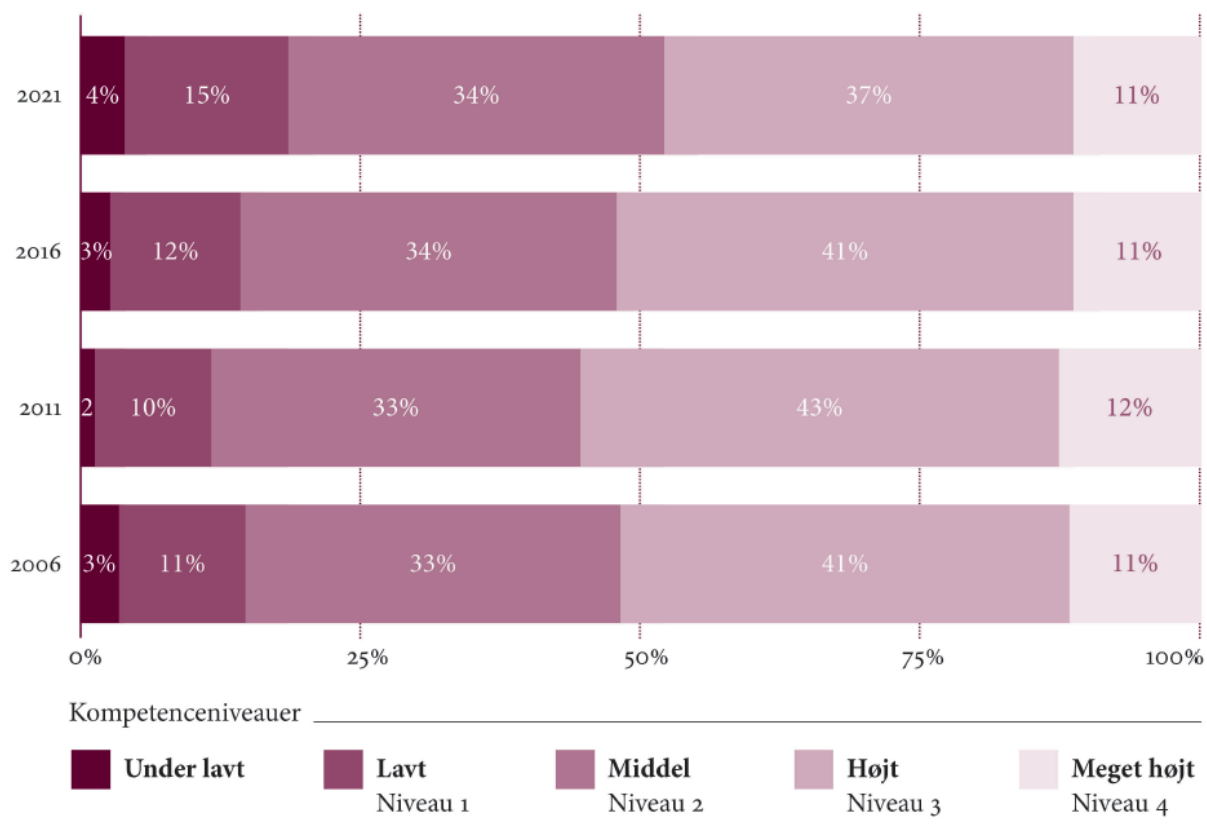
Indledende projektskitse

Med projektet *LÆSEKULTUR SVENDBORG – BOGEN GROR* sættes fokus på samarbejdet mellem skole, klub og børnebibliotek med henblik på at forankre en læsekultur blandt eleverne.

Projektet er et samarbejde mellem Aarhus Universitet, DPU, v. lektor Simon Skov Fougts, national forskningsleder på den internationale læseundersøgelse PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*), og Svendborg Børnebibliotek ved tovholder Nicole Jessen.

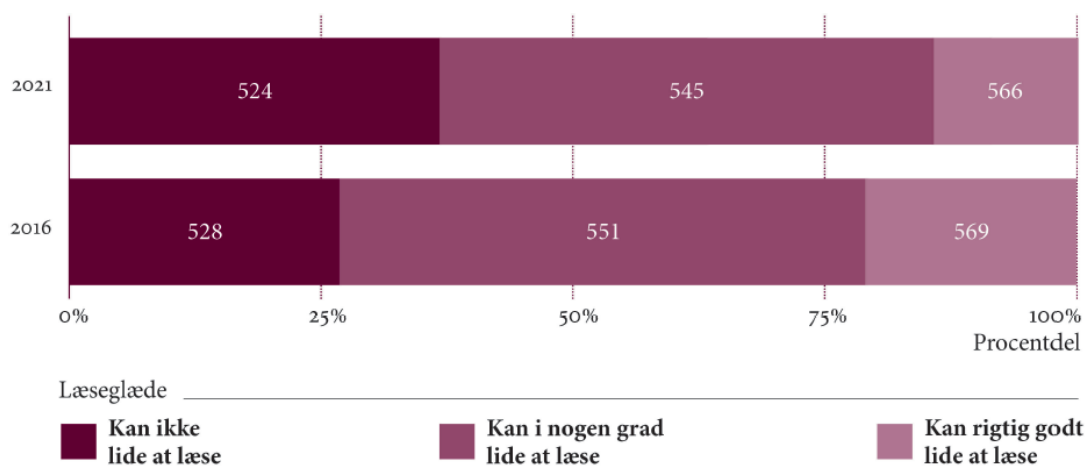
Baggrund: PIRLS 2021

Danske 4.-klasseelevers læsekompetence har aldrig været lavere. Det viser resultaterne af den seneste PIRLS-undersøgelse 2021 (Fougts et al., 2023). Der er flere elever, der har svært ved at læse, og for de svageste læsere er det endnu sværere end tidligere. Andelen af dygtige læsere er den samme som i tidligere undersøgelser, men op mod 25 procent af de danske 4.-klasseelever kan hverken fortolke, læse mellem linjerne eller læse kildekritisk.

Danske elevandele i læsning på de internationale kompetenceniveauer, 2006-2021.

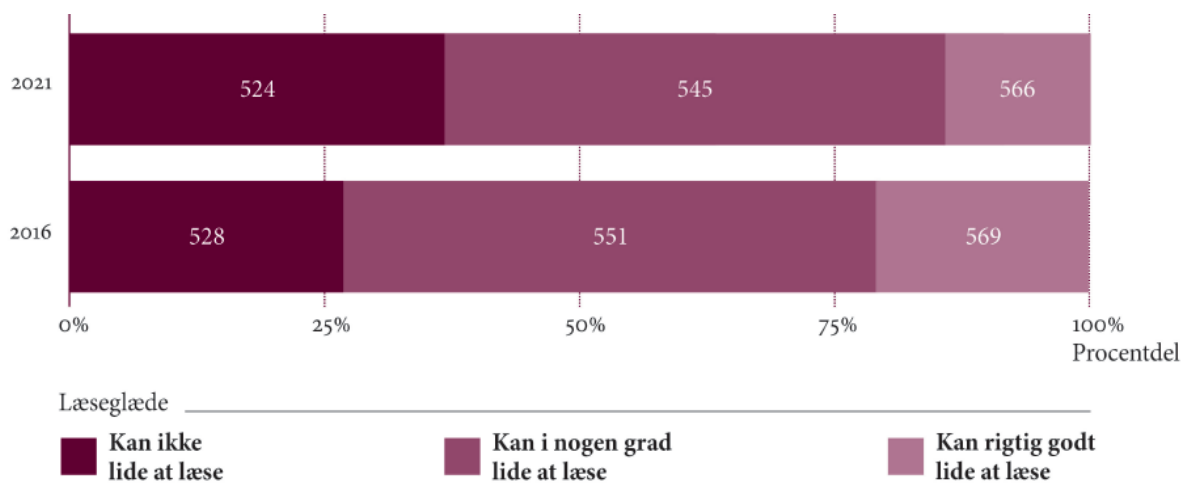
Samtidig er elevernes læseglæde faldet, og danske 4.-klasseelevers læseglæde er den laveste blandt alle 65 lande og regioner i PIRLS 2021, kun akkurat undergået af norske elever (Foug et al. 2023), og den er faldet signifikant siden 2016: 14% af eleverne kan rigtig godt lide at læse i 2021 (mod 20% i 2016) (og mod norske elevers 13% i 2021), og tilsvarende kan 36% af de danske 4. klasseelever *ikke* lide at læse (mod 27% i 2016). Samtidig viser alle PIRLS-undersøgelserne 2006-2021 en signifikant positiv sammenhæng mellem elevernes læseglæde og deres læsekompetence. Læseglæde er altså en central samvirkende faktor for læsekompetence.

Tal på figur angiver gennemsnitsscore.

Elevernes læseglæde. Skala baseret på elevspørgeskema, 2016-2021.

PIRLS 2021 viser også en tydelig negativ udvikling i, hvor ofte elever læser af lyst i fritiden: Andelen af 4.-klasseelever, der frivilligt læser dagligt, er næsten halveret siden 2011, og andelen af elever, der aldrig læser, er mere end fordoblet.

Tal på figur angiver gennemsnitsscore.

Elevernes læseglæde. Skala baseret på elevspørgeskema, 2016-2021.

Endelig viser PIRLS 2021, at forældrenes læseglæde er faldende: I 2021 udtrykte 39% af forældrene, at de synes om at læse (mod 44% i 2016), mens 19% ikke synes om det (mod 17% i 2016), og på samme måde ser vi en tydelig sammenhæng mellem faktorer i hjemmet og elevernes læseglæde og -kompetence i PIRLS.

Læseknækket

Det er almen kendt, at elever typisk mister glæden ved og lysten til at læse omkring 5.-6. klasse – man taler om *læseknækket* om det tidspunkt, hvor eleverne dropper lystlæsning og kun læser, når skolen siger de skal (lektier). Her ses typisk et markant fald i deres læsefærdigheder, (Chall & Jacobs, 2003) og deres læseglæde (Hansen et al. 2022). Sidstnævnte rapport viser også en tydelig sammenhæng mellem stigning i brug af sociale medier i fritiden og fald i lystlæsning fra 5.-8.klasse (Hansen et al. 2022).

Læseknækket, internationalt omtalt som ”the fourth grade slump” dækker over den velkendte overgang, der typisk ligger omkring 4. klasse, når eleverne går fra ’at lære at læse’ til at ’læse for at lære’ og der oftest også mister lysten til at læse.

Med andre ord tegner forskning et billede af faldende læseglæde blandt både elever og deres forældre, og vi ser en stigning i elevernes tidsforbrug på sociale medier. Kombineret med elevernes faldende læsekompetence er det en udfordring, folkeskolen også står i – og som nærværende rapport skal give dataindsigt for kommunen og andre i for at kunne handle på.

Læselyst og læseglæde

PIRLS anvender betegnelsen og undersøger elevernes læseglæde, gennem en empirisk og psykometrisk gennemprøvet og veletableret skala, der afdækker den gennem syv spørgsmål

om elevernes nydelse og læring ved læsning, deres syn på at få bøger i gave og på tid til og samtaler med andre om læsning og om læsning får dem til tænke og forestille sig andre verdner. Projektet skelner mellem begreberne i analogi med rapporten *Børn og Unges læsning 2021s* (Hansen et al., 2022) ildmetafor, men hvor det understreges, at Hansen og kollegers udlægning af læseglæde *ikke* er identisk med PIRLS’:

Læseglæde er en dybereliggende, længerevarende glæde ved at læse, en tilstand, der er drevet af erfaring – en brændende *flamme*. Læseglæde *er*.

Læselyst er mere umiddelbar og øjeblikkelig *gnist*, som er spontan og bundet til nuet. Læselyst *opstår*.

Pilotprojektet

I pilotprojektet, som nærværende indledende projektbeskrivelse vedrører, afgrænses indsatsen til tre 5. klasser på Vestre Skole, Ørkildskolen afd. Øst og Tved. Indsatsen er lagt i 5. klasse under hensyntagen til *Læseknækket*.

Pilotprojektet skal gøre det muligt at afgøre, om der er grund til at opskalere indsatsen til hele kommunen på flere klassetrin som led i en større fondsansøgning.

Pilotprojektet er tænkt gennemført som et erhvervsspeciale på DPU, hvor en eller to studerende indgår. Der indgår ikke samfinansiering fra DPU’s side andet end gennem forskningsleder Simon Skov Fougts frie forskningstid. Fougts leder projektet i samarbejde med Nicole Jessen og projektgruppen fra Svendborg Børnebibliotek, og er hovedvejleder for specialet.

Projektet består i kort form af et interventionsstudie, omkranset af en effektmåling på elevernes læsekompetence og læseglæde gennem præ- og post-undersøgelser heraf via PIRLS (læsedel og elev- og forældrespørgeskema).

Indsatsen består i punktform af

1. **Intern praktik.** De involverede fagpersoner; to børnebibliotekarer på skoleområdet og to børnebibliotekarer på fritidsområdet, tre dansklærere og to klubpædagoger, er i intern ’praktik’ hos hinanden med henblik på at i et domæneteoretisk perspektiv at øge forståelsen for hinandens arbejdsområder
 - a. Dansklærerne og pædagogerne er i praktik på børnebiblioteket i forbindelse med æstetiske litteraturoplevelser, dog således, at dansklærerne ikke er i praktik når deres egen klasse er på biblioteket.
 - b. Børnebibliotekarerne og pædagogerne er i praktik hos dansklærerne og overværer litteraturforløb i undervisningen.

- c. Dansklærerne og børnebibliotekarerne er i praktik hos pædagogerne i klubben og overværer dagligdagen der.

2. Forløb til skole, klub og børnebibliotek

- a. Børnebiblioteket udvikler æstetiske litteraturoplevelser og - tiltag.
 - i. Disse afprøves og evalueres (sammen med specialestuderende).
- b. Dansklærerne afvikler planlagt litteraturforløb.
 - i. Disse afprøves og evalueres (sammen med specialestuderende).
- c. Pædagogerne udarbejder litteraturoplevelsesorienterede samvær med de involverede elever under sparring fra børnebibliotekarere og dansklærere.
 - i. Disse afprøves og evalueres (sammen med specialestuderende).
- d. Biblioteket laver derudover et forældrearrangement med elever, hvor fokus er at skabe tid og rum for sikre at forældre læser sammen med deres børn.
 - i. Disse afprøves og evalueres (sammen med specialestuderende).
- e. Biblioteket står for en eller to sessioner i klubtiden, hvor der i samarbejde med pædagogerne og børnene fremstilles flere læseunderstøttende elementer, disse vil indgå som en del af det litteraturorienterede samvær i klubben. Der fremstilles desuden læseunderstøttende elementer til opsætning i skolernes biblioteksrum, sidst nævnte opsættes i samarbejde med skolens PLC'er.
 - i. Disse afprøves og evalueres (sammen med specialestuderende).

Herefter evalueres projektet samlet af alle deltagere, styret af forskningsleder, dels kvalitativt med udgangspunkt i specialestuderendes observationer og interviews, dels kvantitativt gennem sammenligninger af indsatsgruppens og kontrolgruppens præ- og post læseundersøgelser.

Ressourcer

Svendborg Bibliotek:

Svendborg Bibliotek afsætter 100.000 kr. til projektet ud over personaletimer. Midlerne fordeles 30.000 kr. i 2025 og 70.000 kr. i 2026.

Midlerne dækker bl.a. udgifter til læseunderstøttende elementer i skolerne og juniorklubberne, hvor det tilstræbes at der anvendes genbrugsmaterialer. Derudover dækkes transportudgifter, evt. overnatning og forplejning til specialestuderende.

Biblioteket lægger estimeret 250 timer, men anvender de nødvendige ressourcer med løbende tilpasning. Børnebibliotekets portefølje justeres i forhold til projektets omfang.

Skolerne:

Danskunderviserne afsætter 20 timer pr. skole til udviklingsmøder og evaluering både internt og i samarbejde med bibliotekar og pædagoger samt med den specialestuderende.

Samt 12 timer til undervisning/praktik.

PIRLS-undersøgelserne varer 3 timer pr. gang dvs. 6 timer i alt. Undersøgelserne foregår i undervisningstiden.

Plc'erne afsætter 3 timer til møde, opsætning og evaluering i forhold til læseunderstøttende elementer i Skolernes biblioteksrum.

Juniorklubberne:

Pædagogerne afsætter 10 timer til udviklingsmøder og evaluering, både internt og i samarbejde med bibliotekar og danskundervisere samt med den specialestuderende.

Samt 60 timer til praktik og afvikling af litteraturoplevelsesorienterede samvær, fordelt over hele projektperioden i deres almene åbningstid.

Aarhus Universitet:

Projektet tilbydes specialestuderende som et erhvervsspeciale i september 2025, og i tilfælde af, at en eller to studerende ønsker at indgå i projektet, lægger den/de studerende studietid i at observere, interviewe og analyse empiri, samt selvfølgelig skrive deres speciale.

Simon Skov Fougts lægger 37 timer arbejdstid fra sine frie forskningstid i projektet til at supervisere analyserne af PIRLS, ud over den vejledningstid, de studerende tildeles.

Projektet er således 'omkostningsfrit' for kommunen, ud over de anførte udgifter til rejse/ophold i Svendborg, såfremt specialestuderende på DPU bider på. Projektet er dermed tænkt som et pilotprojekt for et muligt storskalaprojekt på tværs af Svendborg Kommunes Skolevæsen, hvortil søges fondsmidler.

Tidslinje

Projektet forløber fra uge 43 i 2025 til og med uge 13 i 2026.

Efterår 2025

- Udvikling/forberedelse af forløb på Biblioteket, skoler og Juniorklubberne.
- PIRLS-teksterne oprettes inden december. Biblioteket kan bistå med denne opgave.
- PIRLS-undersøgelse af eleverne og forældre i november afvikles af den specialestuderende.

Uge 2-13

- Gensidig intern praktik
 - hver faggruppe er i praktik hos hinanden en gang.
- Æstetiske litteraturoplevelser på Bibliotek, i skolerne og i Juniorklubberne
 - Klasserne kommer på biblioteket to gange
 - Litteraturforløb i danskundervisningen
 - Bibliotekarerne kommer i Juniorklubberne og laver læseunderstøttende elementer sammen med børnene
 - Opsætning af læseunderstøttende elementer i skolernes biblioteksrums og i Juniorklubberne
 - Readathon og indvielse af de læserunderstøttende elementer i skolernes biblioteksrums med forældre og elever.
- PIRLS-undersøgelse af eleverne i marts (uge 12-13) afvikles af den specialestuderende
- Evaluering